

**Hoogeveen, Wijsbersche Hooge
Gemeente Hoogeveen (Dr.)**

Een Inventariserend Archeologisch
Veldonderzoek

Steekproefrapport 2010-01/06

Hoogeveen, Wijsbersche Hooge
Gemeente Hoogeveen (Dr.)
Een Inventariserend Archeologisch
Veldonderzoek

Een onderzoek in opdracht van
Gemeente Hoogeveen

Steekproefrapport 2010-01/06
ISSN 1871-269X

Auteurs: drs. C. Tulp, ma F.B. Postma-Faan &
D.A. Dijk
Autorisatie: dr. J. Jelsma
(Register senior KNA-archeoloog)

Foto's en tekeningen zijn gemaakt door
De Steekproef bv, tenzij anders vermeld.

© De Steekproef bv, Zuidhorn, februari 2010

Niets uit deze uitgave mag worden
vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt
zonder bronvermelding.

De Steekproef bv aanvaardt geen
aansprakelijkheid voor eventuele schade
voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen
of het gebruik van de resultaten van dit
onderzoek.

De Steekproef bv
Archeologisch Onderzoeks- en Adviesbureau
Hogeweg 3
9801 TG Zuidhorn

telefoon	050 - 5779784
fax	050 - 5779786
internet	www.desteekproef.nl
e-mail	info@desteekproef.nl
kvk	02067214

Inhoudsopgave

Samenvatting

1. Inleiding.....	1
1.1 Aanleiding en doel (KNA 3.1 LS01).....	1
1.2 Locatie en administratieve gegevens (KNA 3.1 LS01, LS02).....	2
2. Bureauonderzoek.....	3
2.1 Bronnen.....	3
2.2 Fysische geografie (KNA 3.1 LS04).....	4
2.3 Archeologie (KNA 3.1 LS04).....	6
2.4 Historische geografie (KNA 3.1 LS03).....	8
2.5 Archeologisch verwachtingsmodel (KNA 3.1 LS05).....	9
3. Veldonderzoek.....	13
3.1 Plan van Aanpak (KNA 3.1 VS01).....	13
3.2 Resultaten veldonderzoek (KNA 3.1 VS02, VS03).....	13
4. Conclusies en advies (KNA 3.1 VS07).....	15
Appendix:	
-I:	Archeologische periodes
-II:	Archeologische kaart
-III:	Boorstaten en boorbeschrijvingen volgens Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode

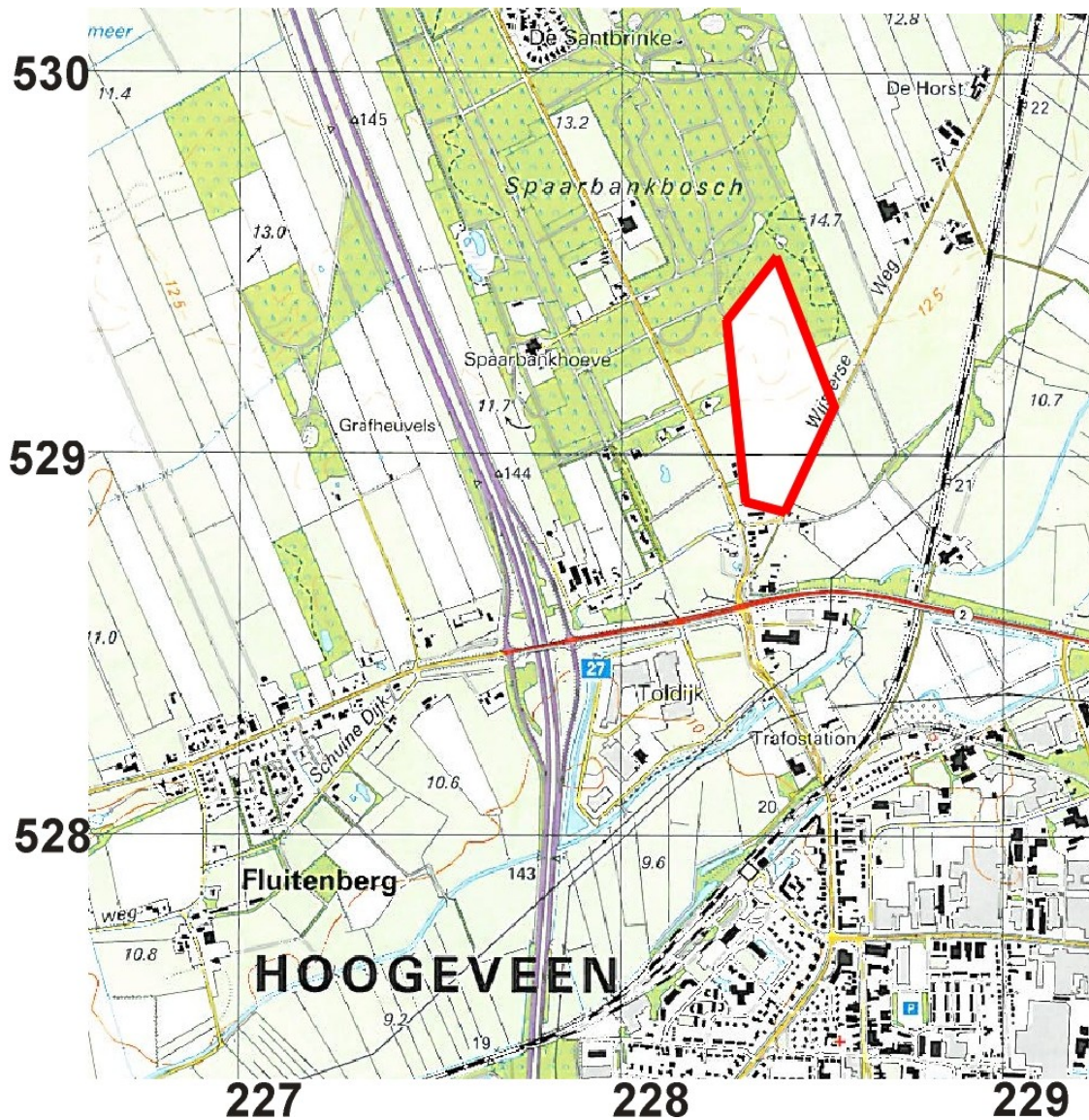

Samenvatting

In januari 2010 heeft in plangebied Wijsbersche Hooge te Hoogeveen, gemeente Hoogeveen, provincie Drenthe, een inventariserend archeologisch veldonderzoek plaatsgevonden. De aanleiding voor het onderzoek is de voorgenomen herinrichting van het terrein ten behoeve van de realisatie van een landgoed. Doel van het onderzoek is vast te stellen of er in het plangebied archeologische waarden aanwezig zijn. Het onderzoek bestaat uit een bureau- en een veldonderzoek. Bij het bureauonderzoek zijn bronnen geraadpleegd op het gebied van fysische geografie, archeologie en historische geografie. Tijdens het veldonderzoek zijn tijdens de verkennende fase 72 boringen geplaatst om archeologische indicatoren op te sporen en om de gaafheid van de bodem te bepalen. Daar waar de bodem redelijk intact was, zijn tijdens de karterende fase 103 extra boringen gezet.

Uit het bureauonderzoek bleek dat er uit het plangebied geen vondstmeldingen bekend zijn in de databestanden van ARCHIS. In de omgeving zijn meldingen bekend van bewerkt vuursteen en haardkuilen met name uit het mesolithicum en grafheuvels en bewoningssporen uit de ijzertijd.

Tijdens het veldonderzoek bleek dat het bodemprofiel grotendeels verstoord was. Daar waar nog een dunne B- of BC-horizont werd aangetroffen, zijn karterende boringen geplaatst. Er zijn drie stukken bewerkt vuursteen uit het mesolithicum verspreid over het terrein aangetroffen. Vanwege de niet intacte bodem worden hier echter geen onverstoorde sporen uit deze periode verwacht. De aanwezigheid van onderkanten van diepe grondsporen uit latere perioden is niet uit te sluiten, maar hiervoor zijn tijdens het onderzoek geen bewijzen gevonden. Het advies luidt daarom geen nader archeologisch onderzoek te laten uitvoeren.

Figuur 1. Hoogeveen, Wijsbersche Hooge: de begrenzing van het plangebied is met een rode lijn aangegeven. Een rasterblok is gelijk aan één vierkante kilometer. [Bron: ANWB, 2004. *Topografische Atlas Drenthe 1:25000*. ANWB bv, Den Haag.]

1. Inleiding

1.1 Aanleiding en doel (KNA 3.1 LS01)

In opdracht van de gemeente Hoogeveen, vertegenwoordigd door mevrouw J.H. de Vries, is een inventariserend archeologisch veldonderzoek uitgevoerd voor plangebied Wijsbersche Hooge aan de Wijsterse Weg te Hoogeveen, gemeente Hoogeveen, provincie Drenthe (zie Figuur 1). Aanleiding voor het onderzoek is de geplande realisatie van een landgoed. De hiermee gepaard gaande graafwerkzaamheden zullen eventueel aanwezige archeologische grondsporen verstoren. De verstoringdiepte was ten tijde van het archeologisch onderzoek nog niet bekend.

Het onderzoek bestaat uit een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek middels grondboringen. Het doel van het bureauonderzoek is het opstellen van een archeologisch verwachtingsmodel van het gebied aan de hand van beschikbare fysisch-geografische, archeologische en historisch-geografische informatie. Tijdens het veldonderzoek is dit verwachtingsmodel getoetst.

Het doel van het veldonderzoek is het vaststellen van de aanwezigheid van archeologische waarden in het plangebied. Hierbij wordt gekeken naar de bodemopbouw, de mate waarin deze intact is en naar het voorkomen van archeologische indicatoren, zoals scherven aardewerk, metalen voorwerpen, bouw materiaal, bewerkt of verbrand vuursteen, verbrand bot en houtskool.

Figuur 2. Hoogeveen, Wijsbersche Hooge: foto van het plangebied genomen vanuit het oosten richting het noordwesten.

1.2 Locatie en administratieve gegevens (KNA 3.1 LS01, LS02)

Het plangebied ligt ten noorden van de bebouwde kom van Hoogeveen (zie Figuur 1). De zuidoostelijke begrenzing wordt gevormd door de Wijsterse Weg. De grenzen van de percelen aan de Hoogeveense Weg vormen de westelijke grens van het terrein. Het Spaarbankbosch is de noordwestelijke en het noordelijke deel van de noordoostelijke begrenzing. Het plangebied heeft een omvang van circa twaalf hectare. Ten tijde van het veldwerk was het plangebied in gebruik als grasland.

Voor een overzicht van de administratieve gegevens wordt verwezen naar Tabel 1.

Tabel 1. Hoogeveen, Wijsbersche Hooge: administratieve gegevens van het project.

Provincie	Drenthe
Gemeente	Hoogeveen
Plaats	Hoogeveen
Projectnaam	Wijsbersche Hooge
Kaartblad	17C
Coördinaten plangebied:	NW: 228,269 / 529,356 N: 228,396 / 529,515 ZO: 228,558 / 529,130 ZW: 228,327 / 528,872
Oppervlakte:	circa 12 hectare
Bevoegde overheid	Gemeente Hoogeveen
Adviseur bevoegde overheid	Drents Plateau, vertegenwoordigd door dr. W.A.B. van der Sanden
Opdrachtgever	Gemeente Hoogeveen
Onderzoeksmeldingsnr.	38751
ISSNnr.	1871 - 269X
Uitvoerder	De Steekproef bv
Steekproef projectcode	2010-01/06
Geomorfologische context	dekzand op grondmorene
NAPhoogte maaiveld	circa 12,5 meter +NAP
Maximale diepte onderzoek	180 cm beneden maaiveld
Huidig grondgebruik	grasland
Beheer en plaats van documentatie	Noordelijk Archeologisch Depot te Nuis; Gemeente Hoogeveen; De Steekproef bv; E-Depot; Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed; DINO-loket (boorgegevens)

2. Bureauonderzoek

2.1 Bronnen

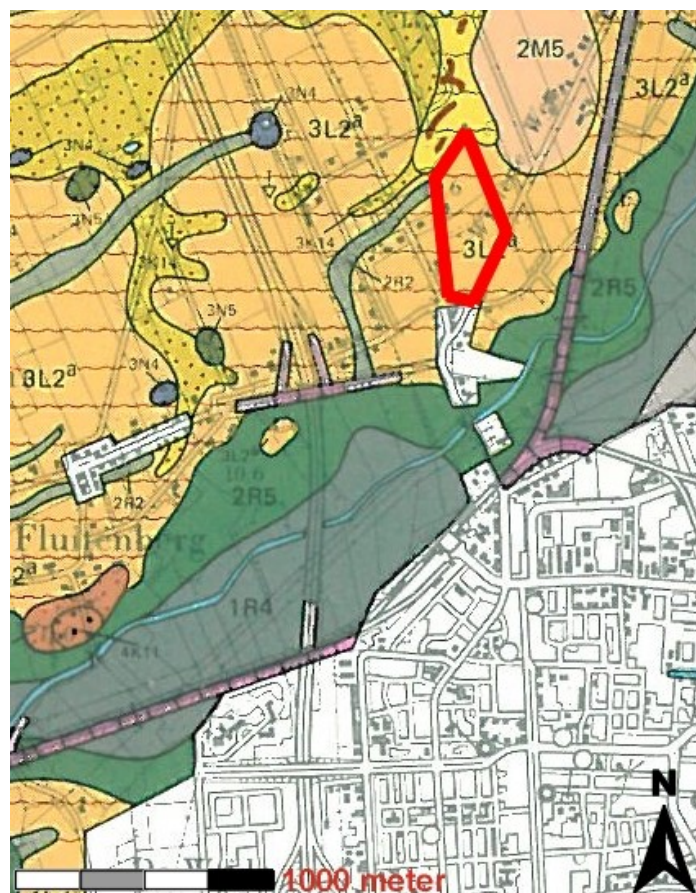
Tijdens het bureauonderzoek is de bestaande relevante kennis van de onderzoekslocatie verzameld. Daartoe zijn de in Tabel 2 weergegeven bronnen geraadpleegd. Aan de hand van het bureauonderzoek is een archeologisch verwachtingsmodel opgesteld.

Tabel 2. Hoogeveen, Wijsbersche Hooge: gebruikte literatuur en andere bronnen.

Actueel Hoogtebestand Nederland   ANWB, 2004. <i>Topografische Atlas Drenthe 1:25000</i>. ANWB bv, Den Haag, blad 62.   Centraal Archeologisch Archief (CAA) en Centraal Monumenten Archief (CMA) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) [ARCHIS].   Essenkaart Provincie Drenthe [ARCHIS].   Geomorfologische Kaart. Alterra [ARCHIS].   http://earth.google.com   Indicatieve Kaart Archeologisch Waarden (IKAW) [ARCHIS].   Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA) versie 3.1. College voor de Archeologische Kwaliteit (www.sikb.nl).   Mulder, F.J. de, e.a., 2003. <i>De Ondergrond van Nederland</i>. Wolters-Noordhoff, Groningen/Houten.   Nijland, G., R.J. de Lange en J.C. Smittenberg 1982. <i>Milieukartering Drenthe 1974-1978. III Fysische Geografie. Bijlage II: Fysisch Geografische Kaart van Drenthe schaal 1:50000</i>. Rapport Provinciale Planologische Dienst v. Drenthe, Assen, blad 5.   Provincie Drenthe, 1989. <i>Jongere bouwkunst en stedenbouw 1850-1940, MIP/Drenthe. Gemeentebescrijving Ruinen</i>. Provincie Drenthe, Assen.   Schrijer, E., W. de Neef & A. Vissinga. 2007. <i>Fluitenberg, Begraafplaats Zevenberg (Dr.). Steentijd en IJzertijdbewoning in Fluitenberg. Deel 1 en 2</i>. 2007-02/02. De Steekproef, Zuidhorn.   Stichting voor Bodemkartering, 1978. <i>Bodemkaart van Nederland 1:50000. Blad 17 West Emmen</i>. StiBoKa, Wageningen.   Stichting voor Bodemkartering, 1978. <i>Bodemkaart van Nederland 1:50000. Toelichting bij kaartblad 17 West, Coevorden en Blad 17 Oost, Emmen</i>. StiBoKa, Wageningen.   Stichting voor Bodemkartering, 1978. <i>Geomorfologische Kaart van Nederland, 1:50.000. Blad 17 – 18, Beilen / Roswinkel</i>. StiBoKa, Wageningen   Uitgeverij Nieuwland, 2005. <i>Grote Historische Topografische Atlas ±1898 - 1928. Drenthe 1 : 25 000</i>. Uitgeverij Nieuwland, Tilburg, blad 239.   Uitgeverij 12 Provinciën 2008. <i>Topografische en Militaire Kaart van het Koninkrijk der Nederlanden (TMK) 1864</i>. Uitgeverij 12 Provinciën, Landsmeer, k.59.   Uitgeverij 12 Provinciën 2006/2007. <i>Atlas van Topografische Kaarten. Nederland 1955-1965</i>. Uitgeverij 12 Provinciën, Landsmeer, k.90.   Uitgeverij 12 Provinciën. 2005. <i>Luchtfoto Atlas Drenthe 1:14 000</i>. Uitgeverij 12 Provinciën, Landsmeer, p.146.   Versfelt, H.J. & M. Schroor, 2001. <i>De Franse Kaarten van Drenthe en de Noordelijke Kust. 1811-1813</i>. Heveskes Uitgevers, Groningen/Veendam, k.16.   Versfelt, H.J. & M. Schroor, 2005. <i>De Atlas van Huguenin: Militair-topografische Kaarten van Noord-Nederland 1819-1829</i>. Heveskes Uitgevers, Groningen/Veendam, k.55.   Versfelt, H.J. 2004. <i>Kaarten van Drenthe 1500 - 1900</i>. Heveskes Uitgevers, Groningen.   Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1990. <i>Grote Historische Atlas van Nederland deel 2: Noord-Nederland 1851-1855, schaal 1:50000</i>. Wolters-Noordhoff, Groningen, k.95.   www.kich.nl   www.watwaswaar.nl

2.2 Fysische geografie (KNA 3.1 LS04)

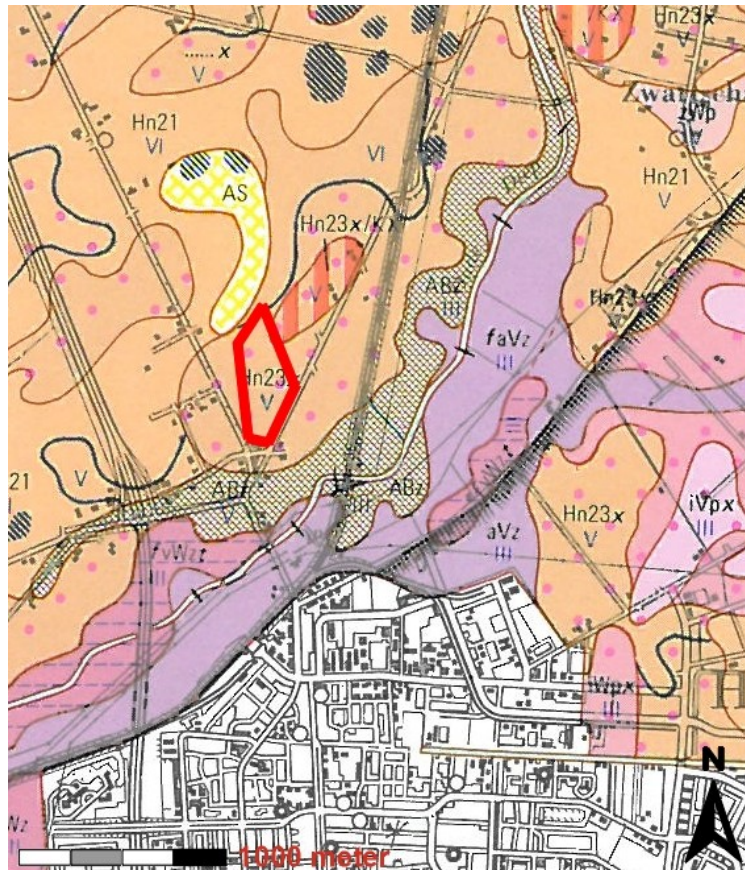
Op de geomorfologische kaart is te zien dat binnen het plangebied sprake is van grondmorene, al dan niet met welvingen en bedekt met zwak golvend dekzand (classificatie geomorfologische kaart 3L2a; zie Figuur 3). Noordelijk liggen lage zandduinen (classificatie 4L8) op een dekzandrug (classificatie 3K14 en 4K14). Ten zuiden van het plangebied ligt het beekdal van het Oude Diep (classificatie 1R4 en 2R5, respectievelijk met en zonder veen).

Figuur 3. Hoogeveen, Wijsbersche Hooge: uitsnede van de geomorfologische kaart van Nederland (verschaald). Het plangebied is rood omlijnd. Aan de noordzijde van het plangebied komen lage landduinen voor. Tussen het plangebied en de bebouwde kom van Hoogeveen ligt het beekdal van het Oude Diep (in groen).

Op de fysisch-geografische kaart valt het plangebied binnen een zone met de classificatie Gg1n. De 'G' staat voor 'glaciaal' en duidt op de aanwezigheid van grondmorene (landijsafzettingen) binnen 120 centimeter onder het maaiveld. De 'g' verwijst naar het glooiende oppervlak van deze afzettingen. De aanwezigheid van een dekzandpakket van 40 tot 120 centimeter dik bovenop de grondmorene wordt aangeduid met de toevoeging 'n'. De afzettingen van het Oude Diep (classificatie fysisch-geografische kaart F11 en FO11, laagten waarbij 'F' staat voor

fluviaal: beek- en veenafzettingen onder invloed van stromend water) vormen de overgang tussen de zandgronden ter hoogte van het plangebied en noordelijker met de gedeeltelijk afgeveende vlakten van Hoogeveen (classificatie Ov3 en Ov4, waarbij 'O' staat voor organogeen: afzettingen en vormen ontstaan door veenvorming en veenafgraving en/of veenontginning).

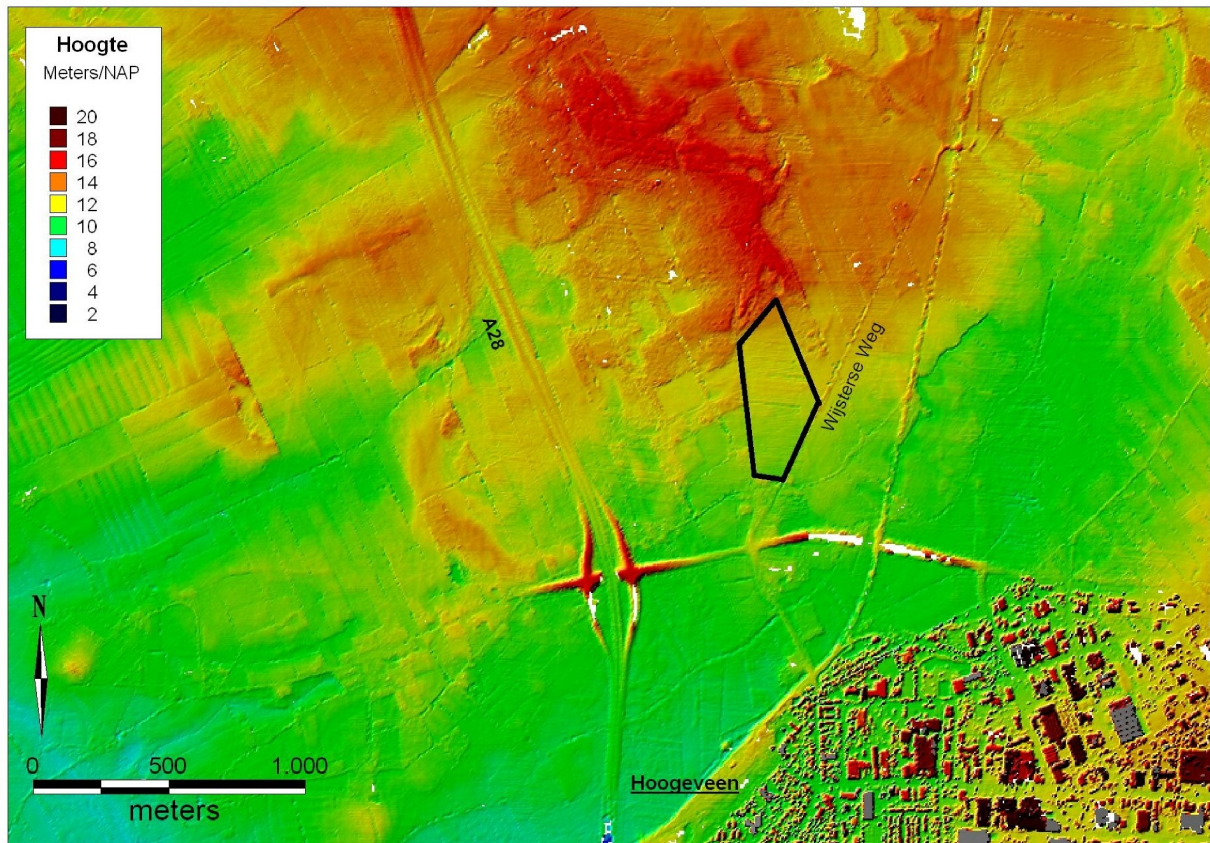

Figuur 4. Hoogeveen, Wijsbersche Hooge: uitsnede van de bodemkaart (verschaald). Het plangebied is rood omlijnd. Legenda: zandgronden zijn in oranje weergegeven (Hn21, Hn23), oranje met rood gestreept zijn veldpodzolgronden gecombineerd met keileemgronden (Hn23/KX), grijs is een zandige beekdalgrond (ABz), in paars en licht roze de veengronden (aVz, iVp) en in roze de moerige podzolgronden (vWz en iWp). Wit betekent bebouwde kom, deze is niet gekarteerd voor de bodemkaart.

De bodemkaart toont dat binnen het plangebied sprake is van een veldpodzolgrond gevormd in lemig fijn zand (classificatie bodemkaart Hn23x; zie Figuur 4). De toevoeging 'x' betekent dat het keileempakket tussen 40 en 120 cm beneden het maaiveld begint en tenminste 20 cm dik is. Binnen het plangebied geldt grondwatertrap V, wat inhoudt dat de gemiddeld hoogste grondwaterstand 120 cm beneden het maaiveld is en de gemiddeld laagste grondwaterstand 40 cm beneden het maaiveld. Grenzend aan het noorden van het plangebied komen zones voor met stuifzand (classificatie AS) en zeer ondiepe keileem (classificatie KX). Tussen het plangebied en de bebouwde kom van Hoogeveen liggen veengronden langs het

Oude Diep (classificatie aVz). De overgang wordt gevormd door moerige podzolgronden en zandige beekdalgronden (classificatie vWz, iWp en ABz).

Op de kaart van het Actueel Hoogtebestand van Nederland (AHN, zie Figuur 5) is te zien dat het plangebied op de overgang ligt tussen een hoger gelegen zone en het zuidelijke, lager gelegen veengebied.

Figuur 5. Hoogeveen, Wijsbersche Hooge: de onderzochte locatie op een kaart op basis van het Actueel Hoogtebestand van Nederland. Het plangebied is zwart omlijnd.

2.3 Archeologie (KNA 3.1 LS04)

Uit het plangebied zijn bij het Centraal Monumenten Archief (CMA) en het Centraal Archeologisch Archief (CAA) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) geen meldingen bekend van archeologische terreinen of vondsten.

Binnen een straal van een halve kilometer rond het plangebied zijn meldingen gedaan van bewerkt vuursteen uit het mesolithicum en de periode neolithicum/bronstijd [ARCHIS-nummers respectievelijk 300089 en 300068].

Circa een kilometer ten westen van plangebied Wijsbersche Hooge liggen grafheuvels uit de ijzertijd/romeinse tijd [ARCHIS-nummers 9571, 9572, 12181 en 38376; OM-nummer 138]. Van deze grafheuvels (crematies) zijn er drie onderzocht door het Rijksmuseum voor Oudheden te Leiden (RMO) en het Biologisch Archaeologisch Instituut te Groningen (BAI, tegenwoordig het Groninger Instituut

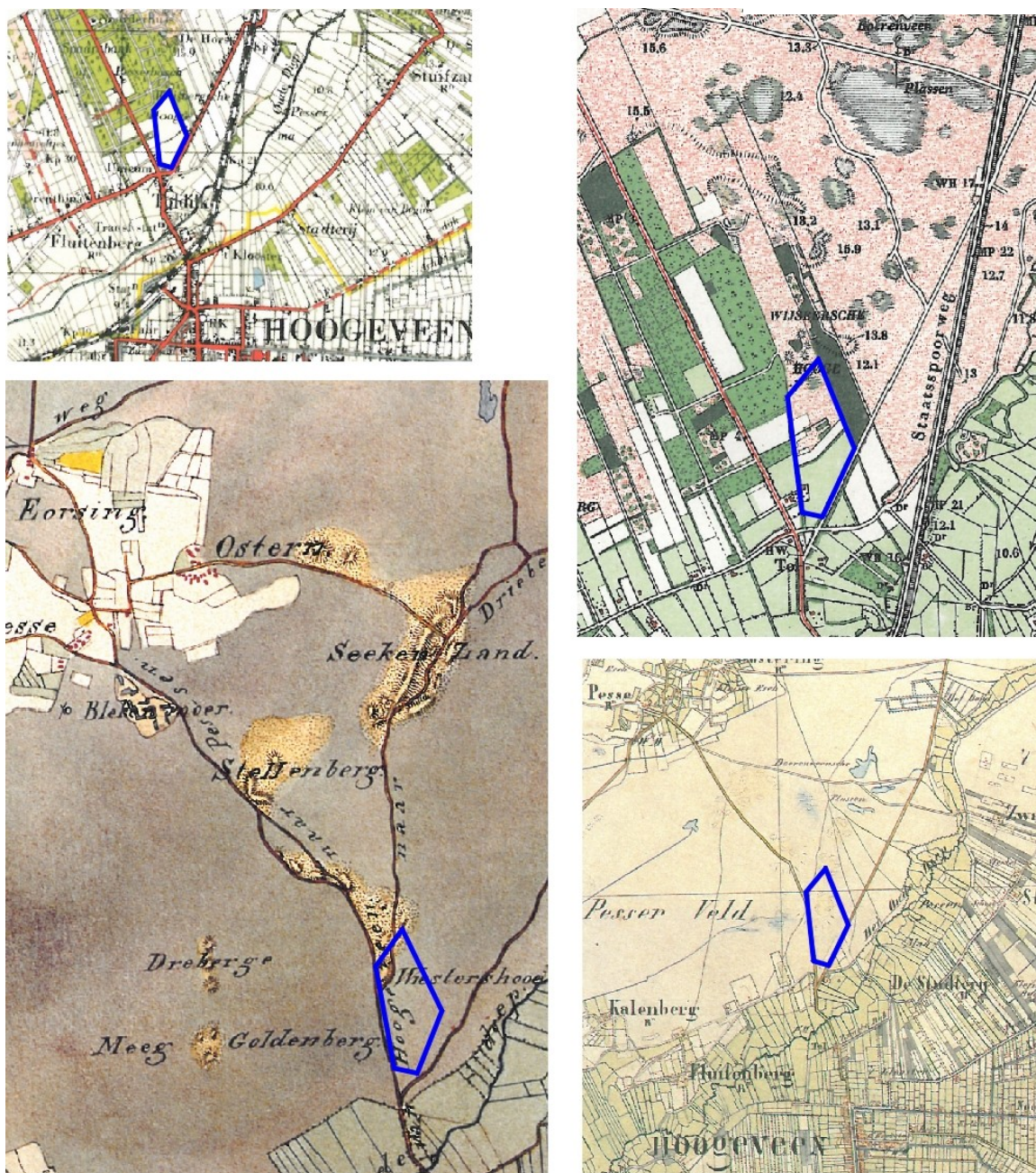
voor Archeologie). Ten zuiden van deze grafheuvels is door De Steekproef bv een archeologisch onderzoek uitgevoerd dat resulteerde in een opgraving [ARCHIS-nummer 411195; OM-nummers 21227, 21726, 21982 en 23180]. Hoewel de bodem hier niet intact was, zijn er bewoningssporen uit het mesolithicum en uit de ijzertijd aangetroffen waaronder 70 haardkuilen, enkele spiekers en huisplattegronden.

Verder is er ten zuiden van het Oude Diep een archeologische begeleiding uitgevoerd door Synthegra bv, waarbij behalve bewerkt vuursteen uit de steentijd of metaaltijd ook veel recenter materiaal is aangetroffen uit de late middeleeuwen of nieuwe tijd [ARCHIS-nummer 412064; OM-nummer 24528]. Eveneens aan de andere zijde van het Oude Diep, circa anderhalve kilometer ten noordoosten van het plangebied, is nog een melding gedaan van bewerkt vuursteen uit het mesolithicum/neolithicum [ARCHIS-nummer 300092]. Er zijn nog enkele archeologische onderzoeken in de omgeving uitgevoerd, maar hierbij zijn geen archeologische indicatoren waargenomen.

Voor details en gegevens over de ligging van de waarnemingen wordt verwezen naar Tabel 3 en Appendix II.

Tabel 3. Hoogeveen, Wijsbersche Hooge: overzicht van de ARCHIS-meldingen (voor de dateringen en ligging van de meldingen wordt verwezen naar Appendix I en II).

ARCHIS-nrs	RD-coördinaten	Omschrijving	Datering
CMA			
9571/17C-014	227,190/529,070	crematie grafheuvel (oorspronkelijk groep van 7 brandheuvels)	ijzertijd - romeinse tijd
9572/17C-015	227,180/529,030	zie 9571	
CAA waarnemingen			
12181/17CZ-1	227,200/529,000	7 brandgrafheuvels (zie 9571 en 9572); in de omgeving van het perceel liggen nog meer grafheuvels	neolithicum - romeinse tijd
38376/17CZ-21	227,100/529,025	3 grafheuvels onderzocht door het RMO in 1941 en in 1949 door het BAI (zie de hierboven genoemde meldingen)	ijzertijd
300068/17CZ-12	228,000/529,000	driehoekige asymmetrische pijlpunt van vuursteen (RD administratief toegekend)	laat neolithicum - vroege bronstijd
300089/17CZ-17	228,325/529,975	bewerkt vuursteen: 1 kern, 1 kling met kernvoet	mesolithicum
300092/17CZ-18	229,875/530,450	bewerkt vuursteen: onbekend aantal trapezia, spitsen, schrabbers, 1 transversale spits	mesolithicum - neolithicum
CAA vondstmeldingen			
411195	227,292/528,703	opgraving in 2007 door De Steekproef bv: bewerkt vuursteen: 115 afslagen waaronder klingen, haardkuilen met houtskool; 597 scherven handgevormd aardewerk, waterkuil met houten balk, hutteleem, 3 klop- en wrijfstenen	laat mesolithicum ijzertijd
412064	228,324/528,156	archeologische begeleiding in 2007 door Synthegra bv: bewerkt vuursteen: 1 schrabber, 7 afslagen; 6 scherven aardewerk; porselein; 1 sloot, 2 tegels, 2 bakstenen, 1 dakpan, stenen, vuursteen	paleolithicum - ijzertijd vanaf late middeleeuwen nieuwe tijd onbekend

Figuur 6. Hoogeveen, Wijsbersche Hooge: details van historische kaarten (verschaald). Linksboven een uitsnede uit de atlas met kaarten van 1955-1965, rechtsboven uit de atlas van 1898-1928. Rechtsonder is een detail weergegeven uit de atlas van 1851-1855 en linksonder uit de Huguenin-atlas met kaarten uit 1819-1829. Het plangebied is met een blauw kader aangegeven.

2.4 Historische geografie (KNA 3.1 LS03)

Op Figuur 6 is te zien dat het plangebied tot halverwege de negentiende eeuw nog niet in gebruik was genomen. Het gebied stond bekend als de Wiestershooge en de voorlopers van de Hoogeveense weg en Wijsterse weg zijn op kaarten uit deze

eeuw reeds afgebeeld. Door het noorden van het plangebied loopt een zandweg.

In de historische atlas van het begin van de twintigste eeuw is een boerderij ingetekend aan de westzijde van het zuidelijke deel van het plangebied. Eromheen is het terrein in gebruik als grasland/akker. Het noordelijke deel van het plangebied bestaat nog uit heide en is nog niet in gebruik genomen. Het centrale deel van het terrein, ten noorden van de akker en boerderij, ligt een zone met kleine percelen gras en bomen. Het terrein staat rond deze tijd bekend als Wijsbersche Hooge. Op een detail uit de atlas van halverwege de twintigste eeuw is de boerderij in het westen reeds afgebroken. Het terrein is geheel in gebruik genomen als grasland/akker en door het midden van het gebied is alleen nog een oost-west georiënteerde sloot aanwezig.

2.5 Archeologisch verwachtingsmodel (KNA 3.1 LS05)

Volgens de Indicatieve Kaart voor Archeologische Waarden (IKAW) geldt voor het plangebied over het algemeen een middelhoge trefkans voor archeologische waarden. In het uiterste noorden wordt uitgegaan van een hoge verwachting. Binnen het plangebied is volgens de bodemkaart sprake van een podzolbodem.

Uit het plangebied zelf zijn geen meldingen van archeologische vondsten of terreinen bekend. In de omgeving van de Wijsbersche Hooge is bewerkt vuursteen uit de periode mesolithicum/bronstijd gevonden, alsmede grafheuvels uit de ijzertijd. Ten westen van de Rijksweg A28 zijn tijdens een opgraving bewoningssporen uit zowel het mesolithicum als uit de ijzertijd aangetroffen.

Omdat deze vondsten op dezelfde dekzandrug liggen moet er ook binnen het plangebied rekening worden gehouden met archeologische indicatoren voor menselijke activiteiten uit deze perioden. Indicatoren uit de steentijd zullen voornamelijk bestaan uit bewerkt en/of verbrand vuursteen, verbrande hazelnootdoppen, houtskoolconcentraties of haardplaatsen. Vanaf het neolithicum moet rekening worden gehouden met de aanwezigheid van scherven aardewerk. Archeologische indicatoren uit de bronstijd/ijzertijd kunnen bijvoorbeeld bestaan uit scherven aardewerk, voorwerpen van metaal of aardewerk, bewerkt en/of verbrand (vuur-)steen, resten van metaalbewerking, etc. Ook kunnen grondsporen zoals waterputten of -kuilen, paalgaten en afvalkuilen worden aangetroffen. Voorwerpen van hout of onverbrand bot worden niet verwacht, vanwege de slechte conserverings-omstandigheden in zandbodems. Archeologische indicatoren uit latere perioden worden niet verwacht.

De te verwachte grondsporen en artefacten zullen te maken hebben met bewoning. Graven worden niet verwacht. Direct onder de bouwvoor worden de archeologische sporen en indicatoren verwacht.

Het plangebied is volgens de historische kaarten pas laat in gebruik genomen (zie Figuur 6). Er zijn in de directe omgeving geen esgronden bekend. In het begin van de twintigste eeuw heeft er in het westen van het plangebied een huis gestaan, dat later is afgebroken. Ook was het centrale deel van het plangebied opgedeeld in kleine percelen en heeft er nog tot halverwege de twintigste eeuw een sloot van

oost naar west gelopen. Het landgebruik, de sloot en de bouw en vervolgens sloop van de boerderij zullen voor verstoringen in de bodem hebben gezorgd. Er loopt volgens KLIC (graafmelding 10G000408) een elektriciteitsleiding door het zuidelijke deel van het plangebied. Ter hoogte van deze leiding zal de bodem eveneens verstoord zijn.

Figuur 7. Hoogeveen, Wijsbersche Hooge: het plangebied is met een rode lijn aangegeven (RD-coördinaten: NW: 228,269 / 529,356; N: 228,396 / 529,515; ZO: 228,558 / 529,130 ZW: 228,327 / 528,872). Te zien is dat hier en daar de C-horizont is aangeploegd (de lichte vlekken in het gras). Naar Google Earth.]

3. Veldonderzoek

3.1 Plan van Aanpak (KNA 3.1 VS01)

Het veldwerk is uitgevoerd op 11, 14, 18 en 20 januari 2010. Voor het inventariserende booronderzoek (verkennende en karterende fase) is gebruik gemaakt van een edelmanboor met een diameter van twaalf centimeter. Op deze wijze is bepaald in welke mate de bodem intact is en wat de kans is op archeologische lagen en/of grondsporen. Omdat het plangebied een oppervlakte heeft van circa 12 hectare, zijn in eerste instantie 72 boringen uitgevoerd (verkennende fase: gemiddeld zes boringen per hectare; boornummers 1 tot en met 72). Daar waar de podzolbodem redelijk intact bleek, namelijk bij aanwezigheid van een B-/BC-horizont (zie Paragraaf 3.2), zijn extra boringen geplaatst. In deze karterende fase zijn 103 boringen geplaatst (nummers 101 tot en met 203). In totaal zijn er dus 175 boringen uitgevoerd.

De boringen zijn over het terrein geplaatst in een verspringend boorgrid, waarbij de afstand tussen de boorraaien 35 meter bedraagt en de onderlinge afstand tussen de boringen op een raai steeds 40 meter is. Op deze wijze is de afstand tussen een boring en de omringende boringen gelijk (40 meter). In de karterende fase is dit boorgrid verdicht, waarbij de afstand tussen de boorraaien 17,5 meter is en die tussen de boringen 20 meter. De boorraaien lopen steeds van zuid naar noord over het plangebied (zie Figuur 8). Van alle boringen zijn de RD-coördinaten bepaald met behulp van GPS.

De opgeboorde grond (inclusief de bouwvoor) is gezeefd op een 4 mm zeef en bekeken op de aanwezigheid van archeologische indicatoren. Daarnaast zijn de diepte, lithologie en kleur (m.b.v. Munsell) bepaald alsmede alle overige bijzonderheden en archeologische indicatoren zoals houtskool, bewerkt of verbrand vuursteen, aardewerk, etc. De diepte van de boringen varieert van 55 tot en met 180 cm onder het maaiveld. Een veldkartering is eerst wegens de sneeuw en later wegens de begroeiing en de afwezigheid van molshopen niet uitgevoerd.

De hoogten van de boorlocaties zijn bepaald met behulp van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN). Voor de RD-coördinaten en de hoogten van de afzonderlijke boorpunten wordt verwezen naar de boorstaten en boorbeschrijvingen in Appendix III. Tijdens het veldonderzoek is het verwachtingsmodel zoals geformuleerd in paragraaf 2.5 getoetst.

3.2 Resultaten veldonderzoek (KNA 3.1 VS02, VS03)

Bodem

Volgens de bodemkaart is in plangebied Wijsbersche Hooge sprake van een podzolbodem met keileem tussen 40 en 120 centimeter onder het maaiveld. Een gaaf podzolprofiel bestaat uit een donkergrijze A-horizont, gevolgd door een E-horizont (lichtgrijze uitspoelingslaag), een B-horizont (donkerbruine inspoelingslaag), een BC-horizont (licht bruingle overgangslaag) en de C-horizont (geel zand

waarin geen bodemvorming heeft plaatsgevonden).

Op Figuur 8 is de intactheid van de bodem aangegeven per boorlocatie voor zowel de verkennende als de karterende fase van het onderzoek. Voor de beschrijvingen van de resultaten per boring wordt verwezen naar Appendix III.

De bodem ter hoogte van het centrale deel van het plangebied is het slechtst van kwaliteit. Op de historische kaarten was ook te zien dat dit deel het meest intensief in gebruik was genomen. Het noordelijke deel van het plangebied ligt hoger dan het zuidelijke deel.

Voor het hele plangebied geldt dat de bodem afwisselend sterk verstoord of matig intact was. Tijdens de verkennende fase werd alleen in boringen 10, 26, 40, 50 en 56 een B-horizont aangetroffen. In elf boringen werd een (deels) onverstoorde BC-horizont waargenomen (boringen 4, 9, 32, 33, 35, 41, 44, 47, 48, 57 en 61). Rond deze boorlocaties zijn 103 extra boringen in een verdichtend grid geplaatst. Hiervan bleken slechts zes boringen nog een B-horizont te bevatten (nummers 126, 131, 132, 147, 172 en 178) en in 27 boringen een (deels) onverstoorde BC-horizont.¹ De B- en BC-horizonten zijn dun: circa vijf centimeter. Het keileem bevindt zich gemiddeld op circa 60-65 centimeter onder het maaiveld.

Archeologie

Er zijn tijdens het veldwerk enkele archeologische indicatoren aangetroffen. In boring 117 is houtskool gevonden, maar dit is niet noodzakelijkerwijs door de mens achtergelaten. Verder zijn er drie stukken bewerkt vuursteen gevonden die hoogstwaarschijnlijk dateren uit het mesolithicum: een kernstuk in boring 68, een mogelijk pijlpuntfragment in boring 125 en een afslag in boring 159 (zie Tabel 4). De boringen waarin deze stukken vuursteen zijn aangetroffen, bevinden zich verspreid over het twaalf hectare grote terrein. Het kernstuk en de afslag zijn gevonden daar waar de C-horizont zich meteen onder de bouwvoor bevindt (nummers 68 en 159; zie Figuur 8). Het pijlpuntfragment is in de BC-laag gevonden (nummer 125). Hoewel deze vondsten dus wijzen op menselijke activiteiten tijdens het mesolithicum, is er geen sprake van een vondstconcentratie. De slechte bodemkwaliteit is zodanig, dat de kans op onverstoorde grondsporen uit deze periode verwaarloosbaar is.

Uit latere perioden, waarvan de grondsporen over het algemeen dieper zijn ingegraven en korter aan bodemvorming onderhevig zijn geweest, zouden nog onderkanten van grondsporen aanwezig kunnen zijn. Indicaties voor de aanwezigheid van zulke sporen of artefacten uit latere perioden, zoals de bronstijd of ijzertijd ontbreken echter.

---

¹ Boornummers: 101, 102, 108, 110, 112, 113, 117, 118, 125, 127, 128, 136, 140, 145, 148, 158, 165, 166, 167, 169, 173, 185, 190, 194, 197, 198 en 201.

4. Conclusies en advies (KNA 3.1 VS07)

Plangebied Wijsbersche Hooge bevindt zich ten noorden van Hoogeveen, ten oosten van de Rijksweg A28. Het terrein ligt op de overgang tussen het lager gelegen beekdal van het Oude Diep en een noordelijker gelegen zandrug. In de podzolbodem van het terrein bevindt zich keileem op een diepte van circa 60 centimeter onder het maaiveld.

In het verleden zijn geen meldingen van vondsten bekend uit het plangebied. In de omgeving zijn vooral sporen en artefacten uit de steentijd en metaaltijden gevonden, waaronder bewerkt vuursteen en haardkuilen uit het mesolithicum en huisplattegronden, grafheuvels en scherven aardewerk uit de ijzertijd. Naar aanleiding van de resultaten van het bureauonderzoek is een verwachtingsmodel opgesteld. Vanwege de vondsten in de omgeving in combinatie met het bodemtype en eerdere landgebruik, kunnen er in het plangebied sporen van menselijke activiteiten of bewoning uit het mesolithicum tot en met de ijzertijd worden verwacht. In het zuiden en midden van het terrein worden verstoringen verwacht.

De bodem bleek tijdens het veldonderzoek grotendeels verstoord te zijn. Er lijkt hier te zijn gediëpploegd. Daar waar de bodem redelijk van kwaliteit was, zijn extra boringen geplaatst. Ook hier bleek de bodem grotendeels verstoord te zijn. In drie boringen (nummers 68, 125 en 159) is bewerkt vuursteen aangetroffen. Het betreft een kernstuk, een mogelijk pijlpuntfragment en een kleine afslag hoogstwaarschijnlijk uit het mesolithicum. Het vuursteen is verspreid over het perceel gevonden. Het kernstuk en de afslag komen uit boringen waar de bodem verstoord was en de C-horizont zich meteen onder de bouwvoor bevond. Het mogelijke pijlpuntfragment werd in een boring gevonden waar de BC-horizont ook nog aanwezig was. Gezien de redelijk slechte bodemkwaliteit en de over het algemeen niet erg diepe sporen uit de periode mesolithicum, is de kans op onverstoorde grondsporen uit deze periode in plangebied Wijsbersche Hooge zeer laag. De onderkanten van diepe grondsporen zoals diepe paalgaten, kuilen of waterputten uit de latere perioden kunnen nog in het plangebied aanwezig zijn. Voor menselijke activiteiten uit bijvoorbeeld de bronstijd of ijzertijd zijn in de boringen geen archeologische indicatoren aangetroffen.

Op basis van de bovenstaande resultaten concluderen wij dat kans op onverstoorde archeologisch waarden in het plangebied klein is. Er zijn drie fragmenten bewerkt vuursteen verspreid over het twaalf hectare grote terrein gevonden, maar de bodem is grotendeels verstoord. De aanwezigheid van onderkanten van diepe grondsporen kan niet worden uitgesloten, maar hiervoor zijn tijdens het verkennende en karterende onderzoek geen indicatoren gevonden. Beperkende of beschermende maatregelen zijn voor plangebied Wijsbersche Hooge daarom niet wetenschappelijk te verdedigen. Wij adviseren het terrein vrij

te stellen van verder archeologisch onderzoek.

Indien bij toekomstige graafwerkzaamheden onverhoopt toch archeologische grondsporen worden aangetroffen en / of archeologische vondsten worden gedaan, dient hiervan direct melding te worden gemaakt bij de gemeente Hoogeveen en de provinciaal archeoloog, dr. W.A.B. van der Sanden, Drents Plateau, Stationsstraat 11, 9401 KV Assen, 0592-305932 / 06-22662601, w.sanden@drentsplateau.nl.

Figuur 9. Hoogeveen, Wijsbersche Hooge: foto van het plangebied, genomen vanaf het westen richting het zuiden.

Tabel 4. Hoogeveen, Wijsbersche Hooge: overzicht van de vondsten die tijdens het veldwerk zijn gedaan.

Vondstnummer	Boring	Laag	Beschrijving	Datering
1	68	BV-C	kernstuk met negatief	mesolithicum
2	125	BC	bewerkt, mogelijk pijlpuntfragment	mesolithicum
3	159	BV-C	dunne, kleine afslag	mesolithicum

Appendix I

Hoogeveen, Wijsbersche Hooge Archeologische periodes

paleolithicum:		ijzertijd:	
paleolithicum vroeg:	tot 300.000 BP	ijzertijd vroeg:	800 - 500 vC
paleolithicum midden:	300.000 - 35.000 BP	ijzertijd midden:	500 - 250 vC
paleolithicum laat:	35.000 BP - 8.800 vC	ijzertijd laat:	250 - 12 vC
paleolithicum laat A:	35.000 - 18.000 BP		
paleolithicum laat B:	18.000 BP - 8.800 vC	romeinse tijd:	
		romeinse tijd vroeg:	12 vC - 70 nC
mesolithicum:		romeinse tijd vroeg A:	12 vC - 25 nC
mesolithicum vroeg:	8.800 - 7.100 vC	romeinse tijd vroeg B:	25 - 70 nC
mesolithicum midden:	7.100 - 6.450 vC	romeinse tijd midden:	70 - 270 nC
mesolithicum laat:	6.450 - 4.900 vC	romeinse tijd midden A:	70 - 150 nC
		romeinse tijd midden B:	150 - 270 nC
neolithicum:		romeinse tijd laat:	270 - 450 nC
neolithicum vroeg:	5.300 - 4.200 vC	romeinse tijd laat A:	270 - 350 nC
neolithicum vroeg A:	5.300 - 4.900 vC	romeinse tijd laat B:	350 - 450 nC
neolithicum vroeg B:	4.900 - 4.200 vC		
neolithicum midden:	4.200 - 2.850 vC	middeleeuwen:	
neolithicum midden A:	4.200 - 3.400 vC	middeleeuwen vroeg:	450 - 1.050 nC
neolithicum midden B:	3.400 - 2.850 vC	middeleeuwen vroeg A:	450 - 525 nC
neolithicum laat:	2.850 - 2.000 vC	middeleeuwen vroeg B:	525 - 725 nC
neolithicum laat A:	2.850 - 2.450 vC	middeleeuwen vroeg C:	725 - 900 nC
neolithicum laat B:	2.450 - 2.000 vC	middeleeuwen vroeg D:	900 - 1.050 nC
		middeleeuwen laat:	1.050 - 1.500 nC
bronstijd:		middeleeuwen laat A:	1.050 - 1.250 nC
bronstijd vroeg:	2.000 - 1.800 vC	middeleeuwen laat B:	1.250 - 1.500 nC
bronstijd midden:	1.800 - 1.100 vC		
bronstijd midden A:	1.800 - 1.500 vC	nieuwe tijd:	
bronstijd midden B:	1.500 - 1.100 vC	nieuwe tijd A:	1.500 - 1.650 nC
bronstijd laat:	1.100 - 800 vC	nieuwe tijd B:	1.650 - 1.850 nC
		nieuwe tijd C:	1.850 - heden

Appendix III

Hoogeveen, Wijsbersche Hooge
Boorbeschrijvingen volgens
Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode